

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Каменщук Т. Д.

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
Українського науково-методичного центру
практичної психології і соціальної роботи,
директор*

*Навчально-методичного центру психологічної служби
системи освіти Вінницької області
м. Вінниця, Україна*

Серед зовнішніх факторів, які впливають на формування гармонійної особистості дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, сучасні науковці відносять застосування інноваційних технологій у процесі корекційно-розвивального навчання. Вибір освітньої технології – це підбір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи педагога з дитиною. Діяльність педагога полягає в керуванні активною і свідомою діяльністю дитини для засвоєння навчального матеріалу. Це передбачає розуміння очікувань та інтересів дитини, регулювання навчальної діяльності з позицій її розвитку [7; 8].

Особистісно орієнтоване навчання передбачає процес психолого-педагогічної допомоги дитині у становленні її суб'єктності, культурної ідентифікації, соціалізації, у життєвому самовизначенні. Процес навчання дитини має бути насичений знаннями та розумінням шляхів застосування цих знань [1].

Основи особистісного розвитку закладаються в дошкільному віці, а також формуються ціннісні орієнтації ставлення до навколишнього світу та до самого себе. Від того як відбувається розвиток в цей віковий період, залежить, яка система цінностей закладається в основу структури особистості, як дитина навчиться дивитися на світ: лише успадковуючи, споживаючи або по-новому перетворюючи. Тому в дошкільному віці необхідно робити акцент не лише на засвоєнні знань, умінь та навичок, а орієнтувати особистість на саморозвиток, самовиховання, розвивати її творчість, індивідуальність, обдарованість [4; 8].

Ці завдання скеровують фахівців на наполегливі пошуки нових шляхів роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями, активного розроблення та застосування в роботі інновацій.

Залежно від природи та глибини порушення інтелектуального розвитку у дітей дошкільного віку можуть виникати різноманітні специфічні ускладнення під час засвоєння знань та навичок [2; 3].

Успішність навчального процесу залежить від повноти та способу надання орієнтовної основи дій (системи умов і ознак, від яких залежить правильність виконання дій), а також від поетапного переходу від практичних дій з предметами, оперування образами, до дій у мовленні та свідомості. Як зазначали вітчизняні вчені В. Бондар [2], М. Матвєєва, С. Миронова, М. Супрун, В. Синьов [8], О. Хохліна та ін. специфіка формування розумових дій у дітей з порушеним інтелектом полягає в сповільненості переходу від одного етапу на інший. Така дитина потребує більше часу для удосконалення практичної дії до такої міри, щоб її можна було перевести на рівень оперування образами. Нами також враховано те, що засвоєння понять дітьми з інтелектуальними порушеннями помірного ступеню, може бути недоступним, оскільки через вузькість інтелектуального простору втримується менша кількість дій.

Концепція розвивального навчання найповніше відповідає завданням корекційно-розвивального навчання дітей з інтелектуальними порушеннями (І. Песталоцці, А. Дістервега, К. Ушинського, Л.С. Виготського, Л.В. Занкова, Д.Б. Ельконін, В.В. Давидов), також технології саморозвитку дітей М. Монтессорі.

Процес засвоєння знань відбувається ефективніше, якщо в ньому реалізуються не тільки змістові, а й операційні міжпредметні зв'язки, адже повноцінне засвоєння знань можливе лише в тому випадку, якщо цей процес протікає на основі цілеспрямованого формування операційних структур розумової діяльності (В. Бондар [2], Л. Вавіна, Л. Виготський [3], І. Єременко, В. Липа, Г. Мерсіянова, В. Синьова [8], М. Супрун, В. Панок, А. Обухівська [4; 9], О. Хохліна).

Одним із ефективних методів є психологічне моделювання конкретної ситуації (навчання, інформаційний пошук, взаємодія) за допомогою просторових знаків та символів. Автором враховано, що організація розвиваючого навчання передбачає створення умов для оволодіння прийомами розумової діяльності дітьми цієї категорії. Це не лише забезпечує новий рівень засвоєння, але й дає змогу ефективно застосовувати знання у практичних ситуаціях, що сприятиме їхній соціалізації [5, 6]. Введення ігрових прийомів на корекційно-розвивальних заняттях має відповідати віковим особливостям дітей, їх прагненням та інтересам. Ігрові прийоми надають заняттям цікавої форми роботи, допомагають активізувати довіільну увагу, зосередитися.

Важливим є положення про соціальну ситуацію розвитку як специфічне ставлення дітей до соціальної та предметної дійсності. Адже соціальна ситуація, незалежно від вікового періоду їх розвитку, є визначальною, що обумовлює процес життєдіяльності. Внаслідок цього у дітей формуються нові риси особистості та розвиваються психічні новоутворення, що у свою чергу призводить до перебудови свідомості, до змін системи їхнього ставлення до довкілля, інших людей та до самих себе.

Відповідно психолого-педагогічної концепції особистісно зорієнтованого виховання [1], весь освітній та позанавчально-виховний процес спрямований на соціальний розвиток особистості, визнається гуманізм, який тісно пов'язується з вірою у потенційні можливості дитини, спрямований на різноманітне стимулювання її активності та пізнавального інтересу, від чого і залежатиме ефективність процесу соціалізації особистості.

Отже, зважаючи на всі вищезазначені психолого-педагогічні положення, сучасна система корекційно-розвивальної допомоги дітям з порушеннями інтелектуального розвитку, потребує вагомих формацій аби повною мірою реалізувати свій корекційно-розвивальний потенціал, набути системності та поетапності.

Література:

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання. Науково-методичний посібник. І. Д. Бех. К. : ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Бондар В. І. Історія олігофренопедагогіки. К. : Знання, 2007. 376 с.
3. Выготский Л. С. Психология развития человека. М. : Изд-во Смысл; Изд-во Эксмо, 2005. 1136 с.
4. Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру : метод. пос. / авт. кол за ред. А.Г. Обухівська, Т.Д. Ілляшенко. Київ Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 228 с.
5. Каменщук Т.Д. Особливості формування просторової знаково-символічної системи знань у дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю : дис. кандидата пед. наук: 13.00.03 / Каменщук Т.Д. К., 2018. 275 с.
6. Каменщук Т.Д. Основні психолого-педагогічні умови корекційної роботи з дітьми з порушеннями розумового розвитку. *Педагогіка та психологія : виклики і сьогодення* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 1–2 травня 2020 року). Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2020. Ч. I. 132 с. С. 125–128.
7. Панок, В.Г. (2017). Прикладна психологія. Теоретичні проблеми : монографія Київ : Ніка-Центр. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/707672/>.
8. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: в 2 ч. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. Ч. 1. 241 с., Ч.2. 223 с.
9. Соціальна і життєва практика дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах навчально-реабілітаційних центрів: Практико зорієнтований посібник / За ред. канд. істор. наук І.Г. Єрмакова, канд. психол. наук К.С. Гороп, канд. пед. наук К.В. Рейди. Дніпро : «Інновація», 2018. 385 с.